

си наставници били ввлѣчени въ общия вече за тѣхъ гробъ. Първитѣ Асеновци още били свободни отъ гръцко влияние; едва съ пристигането на първата гъркиня-царица гърцитѣ почватъ да проникватъ въ България. Византийското господство презъ XI и XII вѣкове подготвило почвата за гръцкото влияние. Обаче, само привилегированитѣ класи — боляри, духовенство и градове — изпаднали въ допиръ съ тази гръцка цивилизация; селското население си останало въ сжщото положение, въ което е било и преди, па въ което си оставатъ и днесъ.

По-нататкъ допринесло твърде много да се разстрои древна България богомилството. Това мрачно учение изстудило у хората любовта къмъ отечеството, внесло раздвоение въ всички народни класи и въ края на краищата довело до деморализация. Когато се появили турцитѣ на полуострова, притисканитѣ богомили виждали въ тѣхъ по-скоро освободители, отколкото притѣснители.

Третата причина е срѣдновѣковниятъ феодализъмъ. Управлението на страната било въ ржцетѣ на егоистичната болярска каста и на попадналото подъ византийско влияние духовенство. Навсѣкжде въ България, Сърбия и Босна боляритѣ проявявали стремежъ къмъ независимостъ и поради това не били разположени къмъ силни царе. Долната класа отъ народа пъкъ се намирала въ несвободно състояние и прикрепена къмъ земята. Интереситѣ на горнитѣ и долнитѣ класи, разбира се, не се сходяли, но при все това ние сме на мнението, че въ България работата не достигала толкова далечъ, както въ Босна, гдето турцитѣ успѣвали да повдигнатъ селянитѣ срещу дворянството, като имъ обещавали свобода¹. Че българскиятъ народъ не билъ съвсемъ потъпканъ, а умѣлъ и самъ да се залавя за оржие противъ вътрешни и външни врагове, показва историята на овчарина, селянинъ-царъ Ивайло.

Въ следвацитѣ страници ние предлагаме единъ краткъ прегледъ на вътрешното състояние на Търновското царство (1186—1393). Като главенъ изворъ ни служатъ старобългарскитѣ грамоти, които сж дошли до насъ, за жалость, въ твърде малкъ брой².

Едва следъ като основно се проучи цѣлата страна и следъ като се обнародватъ всички археоложки и ржкописни съкровища, скрити все още, както вътре въ самата страна, така и на чужбина, ще може да се помисли да се възстанови цѣлата картина. Въ следващия прегледъ често ще се позоваваме на родствениитѣ съответни византийски и сръбски учреждения, защото тѣ сж по-добре познати и защото съ помощта на първитѣ задоволително се обясняватъ учрежденията отъ гръцки произходъ, а съ помощта на вторитѣ — славянскитѣ.

1. *Името на царството*: по гръцки Βουλγαρία, на западъ Bulgaria, Bulgaria, на френски la Bcgrie, la Bougrie, la Bouguerie, на арабски Борджания³, на славянски Българска страна, или просто, споредъ славянския изразъ, Блѣгары (въ Блѣгарѣхъ, собствено — у блѣгаритѣ).

Вънъ отъ балканския полуостровъ сжщо било разпространено името *Загорие* (страна задъ горитѣ, т. е. планинитѣ). Подъ Загорие разбирали цѣлата областъ, която се простира отъ Балкана до Дунава и отъ Тимокъ до Черно море, т. е. старата Мизия, люлката на старобългарската държава. Въ южнославянскитѣ извори се означавала така по-рано само Дунавската страна съ гр. Търново, а по-късно — и цѣлото царство. Въ неаполитански, генуезки и венециански грамоти четемъ „imperator de Zagora“, а въ гръцки паметници — ἡγεμὼν τῆς Ζαγοράς⁴.